

Tulajdonnevek a magyar orvosi nyelvben

II. rész: Intézménynevek

Dr. Ludányi Zsófia, MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest

Az orvosi nyelvben előforduló tulajdonnevekkel foglalkozó cikksorozatunk jelen darabja az intézménynevek helyesírási kérdéseit járja körbe. Az intézmények olyan – sokszor több osztályból álló – egységek, amelyek az államszervezet, a gazdasági és a kulturális élet hivatalos egységei. (Annak, hogy hivatalosan működő csoportosulásról van-e szó, jelentősége van a helyesírás szempontjából, mert ennek megállapításához nem helyesírási háttértudás szükséges. Erre még később visszatérünk.)

Az alapszabály

Az intézménynevekről általánosságban elmondható, hogy rendszerint több különírt szóból állnak. Az alapszabály, hogy az intézménynév alkotóelemeit nagy kezdőbetűvel írjuk: *Bugát Pál Kórház, Semmelweis Egyetem*. Kivételt képeznek e főszabály alól a kötőszók, névelők (esetleg egyéb viszonzyszók), mivel azok kisbetűsek maradnak: *Biofizikai és Sugárbiológiai Intézet*.

Az intézménynevekben előfordulhatnak rövidítések. Az orvosi nyelvi környezetben igen gyakori például a *számú* szó, amely szinte mindig rövidítve fordul elő intézménynevekben. Ügyelni kell arra, hogy a rövidítések kezdőbetűje is nagyra változik: *II. Sz. Szülészeti és Nőgyógyászati Klinika, I. Sz. Patológiai és Kísérleti Rákkutató Intézet*. Ugyancsak nagy lesz a kezdőbetűje a *bt., kft.* rövidítésszerű cégforma-megjelöléseknek: *Helesfai és Társa Egészségügyi és Szolgáltató Bt., Szent Kristóf Szakrendelő Nonprofit Kft.*

Az intézménynevek írásgyakorlatában előfordul, hogy a külön- és egybeírás szabályait nem alkalmazzák a helyesírási normának megfelelően. Problémát okoz például azoknak a szerkezeteknek a helyesírása, ahol két azonos utótagú (ritkábban előtagú) összetétel áll egy-

mással mellérendelő viszonyban az *és* kötőszóval összekapcsolva; ilyenkor a közös utótagok közül az első törlődik. Típushiba az ilyen szerkezetekben, hogy az összetartozást jelölő kötőjel elmarad: **Városmajori Szív és Érgyógyászati Klinika*, helyesen: *Városmajori Szív- és Érgyógyászati Klinika*. Előfordulnak ennél bonyolultabb esetek is. Helyesírási szempontból kifogásolható a **Honvéd-, Katasztrófa- és Rendvédelem Orvostan Tanszék* forma is (ez az adatolt írásmód). A *honvéd* és a *katasztrófa* szavak utáni kötőjel ugyanis azt sugallja, hogy a *védelem* szó a közös (törölt) utótag, holott nem erről van szó, hanem honvédorvostanról és katasztrófa-orvostanról. Az értelmet tükröztető, a helyesírási szabályoknak megfelelő írásmód az alábbi: *Honvéd-, Katasztrófa- és Rendvédelem-orvostan(i) Tanszék*. (A *rendvédelem-orvostan* összetett szó.)

Még bonyolultabb az (adatolt írásmódú) **Fül-Orr-Gégészeti és Fej-Nyaksebészeti Klinika* esete. A *fej-nyak sebészet* szabályok szerint írásmódja a következő: *fejsebészet, nyaksebészet > fej-nyak sebészet*, vagyis a harmadik mozgószabályt alkalmazzuk, a kötőjellel összekapcsolt előtagok egyetlen egységként kapcsolódnak a közös utótaghoz, melyet különírunk [AKH. 141. c)]. A helyesírási normának megfelelő írásmód a *Fül-Orr-Gégészeti és Fej-Nyak Sebészeti Klinika* lenne.

Egyes intézménynevek olyan többszörös (legalább három tagból álló) összetételek, amelyek szótagszáma meghaladja a hatot. Az *állatorvos-tudomány, állatorvos-tudományi* szavak a szótagszámlálás szabálya értelmében kötőjellel tagolandók a fő összetételi határon. Ha azonban intézménynévben fordulnak elő, az új – megengedőbb szellemiségű, a nyelvhasználó szándékát is figyelembe vevő – akadémiai helyesírási szabályzat lehetővé teszi a kötőjel

nélküli írásmódot, mivel intézménynevek esetén erőteljesebben érvényesülnek a tipográfiai, esztétikai szempontok. Így tehát közzsóként *állatorvos-tudományi*, intézménynévként azonban *Állatorvostudományi Egyetem*.

Melléknévképzős alakok

Az intézménynevek melléknévképzős (legtöbbször *-i* vagy *-beli*) alakjai írásmódjának fő szabálya, hogy azok a szavak, amelyek nem tulajdonnevek vagy tulajdonnévi értékűek, kis kezdőbetűsek lesznek, míg a tulajdonnevek (vagy tulajdonnévi értékűek) nagybetűsek maradnak. Például a *Pszichiátriai és Pszichoterápiás Klinika* nevében minden tag önmagában közzszo, egyik sem tulajdonnév (a tagok együttesen alkotnak tulajdonnevet), így az *-i* képzős alakban minden tag kisbetűs lesz: *pszichiátriai és pszichoterápiás klinikai*. Hasonlóan: *Budai Allergiaközpont > budai allergiaközpontbeli*. (A *budai* nem tulajdonnév, mivel az *-i* képző miatt melléknévvé vált!)

A *Bugát Pál Kórház* intézménynév tulajdonnevet tartalmaz, így az *-i* képző származékban csak a közzszo tag lesz kisbetűs: *Bugát Pál kórházi*.

Van még egy harmadik eset is: amikor a több tagból álló intézménynév csak közneveket tartalmaz, de ezek közül egy vagy több tulajdonnévi értékű, fantázianév. A *Kontur Klinika* esetében például a **kontur* szó (a helyesírási normának megfelelően hosszú *ú*-val lenne írandó: *kontúr*) önmagában köznév, de itt fantázianév, tulajdonnévi értéke van, ezért az *-i* képzős származékokban úgy viselkedik, mint a tulajdonnevek, vagyis nagybetűs marad: *Kontur klinikai*.

Az intézménynevek alárendelt egységeinek helyesírása

Érdemes szót ejteni az intézmények alárendelt egységeinek helyesírásáról, mivel sokszor kérdéses, mikor kell kis, illetve nagy kezdőbetűt használni. A kérdéssel az AkH. 189. pontja foglalkozik. Egy intézménynek több alárendelt intézménye lehet (pl. egy egyetemnek több kara), ezeket ugyanúgy csupa nagybetűvel írjuk: *Általános Orvostudományi Kar, Egészségügyi Közzszoigálati Kar* (a Semmelweis Egyetemen). Egy alárendelt intézményi egységen belül

további alegységek (osztály, testület, intézet stb.) lehetnek. A szabályzat azt mondja, hogy egy intézményen belüli nagyobb szervezeti egység neve akkor írandó csupa nagybetűvel, ha szükség van arra, hogy érzékeltetve legyen annak egyedisége. Például: *Anatómiai Intézet* (a Pécsi Tudományegyetemé). Léteznek olyan egységek, amelyek azonos rendeltetésűek, típusmegnevezések, például minden egyetemnek van tanulmányi osztálya. Ilyenkor a szabályozás inkább a kisbetűs írásmódot javasolja: a *SE Általános Orvostudományi Karának tanulmányi osztálya*. (Természetesen a nagybetűs írásmód sem hibás, ha az egyediséget szeretnénk érzékeltetni, az intézmények maguk is inkább ezt az írásmódot részesítik előnyben.)

Eseménynevek helyesírása

Különösen problémás az események, rendezvények elnevezéseinek helyesírása. Erre nézve a szabályzat a következőket mondja: „A rendezvények, rendezvénysorozatok, társadalmi és politikai mozgalmak, programok stb. nevét ajánlatos kis kezdőbetűvel írni” (AkH. 191). Ha azonban az adott rendezvény intézményszerű, azaz rendszeresen ismétlődő országos vagy nemzetközi rendezvényről van szó, akkor írható csupa nagybetűvel. Mivel azonban ehhez nem nyelvi háttértudás szükséges, gondot okozhat egy-egy rendezvénynév írása. Az orvosi nyelvből az egyes konferenciák nevét hozhatjuk példának: az adatolt írásmódú *Gyermekpulmonológiai Kongresszus* esetében feltehetőleg rendszeresen ismétlődő eseményről van szó, így a nagybetűs írásmód javasolt, míg az egyes jeles napok esetében inkább a kisbetűs írásmódot ajánljuk: *a tuberkulózis elleni küzdelem világnapja, nemzeti rákellenes nap*. (Az írásgyakorlatban ezek is gyakorta előfordulnak intézménynévszerűen, csupa nagybetűvel, de jobb a kisbetűs forma.) ■

Felhasznált irodalom

1. AkH. = A magyar helyesírás szabályai 2015. Tizenkettedik kiadás. Akadémiai Kiadó, Budapest.
2. Laczkó Krisztina – Mártonfi Attila 2004. Helyesírás. Osiris Kiadó, Budapest.

SZJA 1%

Továbbképző programjaink szervezéséhez különösen értékes támogatást kaptunk azoktól, akik tavalyi személyi jövedelemadójuk egy százalékával segítették a Magyar Asztma Nővérek Országos Egyesületét.

Kérésünk 2016-ban is ugyanez: ajánlják fel személyi jövedelemadójuk egy százalékát a mi javunkra!

Magyar Asztma Nővérek Országos Egyesülete

Adószám: 18795251-1-15